

УДК 001.891

Фатюха Н.Г.¹, Бочилава В.М.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БТЕ-0614м НУ «Запорізька політехніка»

НАУКОВІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

Наука економіка є ключовою сферою знань, яка досліджує способи ефективного використання обмежених ресурсів для задоволення потреб суспільства. Вона не лише відображає закономірності господарської діяльності, але й відіграє важливу роль у формуванні державної політики, розвитку підприємництва та вирішенні глобальних проблем. Сучасна економічна наука формувалась протягом кількох століть, проходячи етапи становлення від філософських роздумів до кількісного моделювання складних систем.

Перші економічні ідеї виникли ще в античності. У працях Ксенофонта, Платона й Арістотеля порушувалися питання багатства, власності, торгівлі та

справедливого обміну. Однак справжнє оформлення економіки як науки відбулося лише в XVI–XVIII століттях. У цей період виникла меркантилістська теорія, яка вважала джерелом багатства золото та зовнішню торгівлю. Водночас фізіократи, на чолі з Ф. Кене, вбачали основу економіки в сільському господарстві.

Справжнім проривом стало формування класичної політичної економії у XVIII столітті. Адам Сміт у своїй праці "Дослідження про природу і причини багатства народів" (1776) заклав основи ринкової економіки, ввів поняття "невидимої руки ринку", спеціалізації та поділу праці. Його послідовники - Давід Рікардо, Томас Мальтус, Джон Стюарт Мілль - розвинули теорії вартості, прибутку та розподілу.

У XIX–XX століттях наукові напрями в економіці значно розширилися. З'явилася маржиналістська революція, яка акцентувала увагу на граничній корисності та аналізі поведінки окремих споживачів. Виникнення неокласичної школи дало поштовх до розвитку мікроекономіки.

У 1930-х роках Джон Мейнард Кейнс запропонував нову макроекономічну модель, яка обґрунтувала активне втручання держави в економіку задля подолання криз та безробіття. Його підхід, відомий як кейнсіанство, домінував у другій половині XX століття. У відповідь виникли альтернативні напрями - монетаризм (Мілтон Фрідман), неокласичний синтез, нова класична економіка.

З другої половини XX століття активізувалися дослідження інституційної економіки, яка підкреслює роль норм, правил, організацій у формуванні економічної поведінки. Дуглас Норт, Олівер Вільямсон та інші доводили, що розвиток економіки залежить не лише від ринкових механізмів, а й від інституційного середовища.

У XXI столітті спостерігається зростання уваги до поведінкової економіки, що інтегрує до економічної теорії психологічні аспекти. Річард Талер, Даніель Канеман і Вернон Сміт продемонстрували, що економічні агенти не завжди діють раціонально, а це має велике значення для фінансів, маркетингу та політики.

В умовах цифрової трансформації одним із провідних напрямів стає цифрова економіка. Досліджуються впливи штучного інтелекту, блокчейну, фінтеху на економічні процеси. Окремо виділяється напрям економіки знань, де головним ресурсом стає інтелектуальний капітал.

Сучасна економічна наука є багатогалузевою системою, яка включає мікроекономіку, макроекономіку, міжнародну економіку, економіку праці, екологічну економіку, фінансову економіку та інші спеціалізовані напрями. Її інструментарій постійно вдосконалюється завдяки економіко-математичному моделюванню, Big Data, економетрії та машинному навчанню.

Таблиця 1 - Основні напрями економічної науки та їхній зміст.

Напрямок	Коротка характеристика
Класична політична економія	Теорія вільного ринку, роль конкуренції, праці, капіталу
Кейнсіанство	Державне регулювання, фінансова політика, попит
Неокласика	Ринкова рівновага, граничні величини, раціональна поведінка
Інституціоналізм	Роль норм, правил, інститутів у господарстві
Поведінкова економіка	Економічна поведінка з урахуванням психології
Цифрова економіка	Вплив цифрових технологій на бізнес і ринки
Економіка знань	Інновації, людський капітал, інтелектуальні ресурси

Економічна наука постійно розвивається, реагуючи на виклики часу. Вона дедалі більше інтердисциплінарна, використовуючи дані, алгоритми та соціальний контекст. У майбутньому провідними напрямками залишаться дослідження сталого розвитку, цифрової трансформації, соціальної відповідальності бізнесу та глобальної кооперації.